

יוצרי תת"ח - ציור ויצירה עם העיניים - מיצירה אישית לפרויקט חברתי

מאת: **ענת פרידמן**, אמנית ותרפיסטית באמנות דיגיטלית

תמונה מס' 1 - עיפון דיגיטלי

יצירה ותת"ח

מערכת מיקוד המבט מאפשרת לשלוט על המחשב באמצעות העיניים, ולהתבטא באופן יצירתי ודיגיטלי במגוון דרכים, שלא היו נגישות בעבר. ניתן לצייר עם מכחול דיגיטלי, לצלם, לעצב, לבחור דימויים מהאינטרנט, לצרף איורי אימוג'י, לצייר אותיות עם העיניים, ואפשר גם לנגן, לשנות קול דיגיטלי ועוד.

תמונה מס' 2 - מכחול דיגיטלי

יצירה דיגיטלית נגישה, הנוצרת כולה או רובה בעזרת העיניים, היא תחום חדש יחסית בתחום האמנות ובתחום התרפיה באמנויות שמקבל תאוצה ומתפתח כיום. התפתחות הטכנולוגיה המסייעת והשימוש במערכת מיקוד המבט בשנים האחרונות במערכת החינוך, במערכת הבריאות ובשימוש ביתי מאפשרים להיחשף לכלים אלו, לפתחם ולהרחיב את ארסנל כלי הביטוי והיצירה הדיגיטליים הנגישים למשתמשי תת"ח.

במאמר זה, המבוסס על ההרצאה שלי בכנס אייזק האחרון, אתמקד בתוכנת יצירה דיגיטלית בשם <https://assistuk.net/en/digitalpainters-2/> המאפשרת יצירה חופשית ומגוונת בעזרת מערכת מיקוד מבט, ואדגיש את החשיבות שיש בעיניי בשילוב התחום היצירתי יחד עם הביטוי החברתי למשתתפי תת"ח. נוסף לכך אתן הצצה לאפשרויות שיש להרחבת היצירה הדיגיטלית עם הדגשים חברתיים, כמו יצירת תערוכה דיגיטלית והקמת סדנאות של סטודיו נגיש ליוצרי תת"ח.

בצורה כזו הברכה הופכת להיות אישית וייחודית לאותו אדם, ונותנת הזדמנות להומור, לטעם אישי, לעושר של צבעים וטקסטורות ומקבלת משמעות אישית עם רבדים נוספים.

תמונה מס' 5- לוח גריד מעוצב

הביטוי היצירתי אינו שייך רק לשעות הפנאי אלא גם חשוב ונחוץ בכל תהליך הביטוי והתקשורת, החינוך, הטיפול והשיקום. העולם הפנימי של אנשים עם צרכים מיוחדים אינו מוגבל למספר האופציות שהם מסוגלים כיום לבטא ולדייק כלפי חוץ. התחום היצירתי מאפשר לעושר הפנימי שלהם לבוא לידי ביטוי, ופעמים רבות האמנויות משמשות גשר המאפשר להכיל ולעבד את הפער העצום בין העולם הפנימי לבין יכולת הביטוי בחוץ.

תוכנת יצירה דיגיטלית

לאורך השנים מצאתי שניתן להיעזר במערכת מיקוד מבט ככלי יצירתי גם עבור משתתפים שהם רק בתחילת דרכם בכלי זה וגם עבור משתמשים ותיקים. גם אם אין עדיין דיוק במיקוד המבט, גם אם התקשורת מצומצמת - עדיין יש אפשרות ליצור חיבור וקשר יצירתי, להתנסות ולהתמלא בחדוות היצירה. בעיניי, בכל שלב ובכל גיל אפשר להתנסות בכך, ואין רמת תפקוד שצריך להגיע אליה בשביל לקבל הזדמנות ליצור.

digitalpainters.org היא תוכנה מיוחדת, שפותחה לשימוש עם מערכת מיקוד מבט והיא בחינם. ניתן להורידה למחשב ולאחר מכן להשתמש בה ללא אינטרנט, אך יש צורך להפעיל סמן עכבר דרך תוכנת מיקוד המבט או על ידי פתיחת לוח גריד של שליטה במחשב (להורדת לוח לדוגמה שהכנתי בגריד לשם כך - ניתן להיכנס לאתר שלי, אשר יופיע בסוף המאמר, ולהוריד משם).

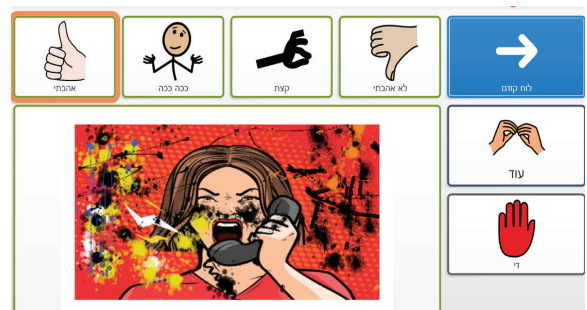
אם נתקלתם בקושי בשימוש במערכת מיקוד המבט עם התוכנה, תוכלו להיעזר בתמיכה הטכנית של חברת דיבור או דגש.

העולם היצירתי מאפשר גם להרחיב את החוויה ואת המסר המובע דרך לוח התקשורת. ביחד אפשר לחפש את הצליל, את העוצמה, את הצבע ואת הדימוי שהופך את המשפט מלוח התקשורת, ממשפט שנאמר בקול מונוטוני במחשב, ליצירה וחוויה אישית וייחודית "כאן ועכשיו".

תמונה מס' 3 - תת"ח מצויר

לדוגמה: בחירת רגש בלוח התקשורת, כגון עצב או כעס, יכולה לקבל ממד נוסף ועמוק, אם משתמש התת"ח יכול לצרף גם צילום או דימוי ויזואלי של איך העצב שלו בא לידי ביטוי כרגע. באמצעים הדיגיטליים כיום אפשר גם לבחור דימוי ואז לצייר עליו, כמו בדוגמה כאן, שבה נערה בחרה את הדימוי של הכעס שלה באותו רגע וגם יכלה עם עיניה לצבוע ולשחרר קצת מהכעס שלה דרך "ריסוס צבע" על הדמות. גם אם אין ביכולתה לשתף במילים כרגע או להעמיק ולהסביר במילים על הכעס שהיא מרגישה, האמנות והיצירה יכולים להוסיף עומק והבנה של תחושותיה, וכן הזדמנות לנתב, לעבד ולשחרר קצת מרגשותיה.

תמונה מס' 4 - כעס מצויר

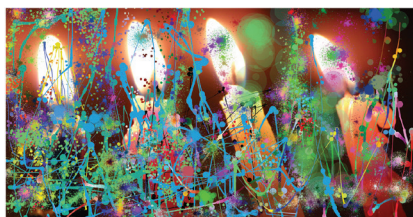
דוגמה נוספת היא בחירת ברכה ליום הולדת. לוח לדוגמה שיצרתי המשלב ברכות ליום הולדת יחד עם דימויים ובחירת תמונת הרקע לברכה.

הכנתי בגריד לוח שניתן לצרפו לתוכנה ולהשתמש בו במקביל לתוכנת היצירה. הלוח מאפשר לשתף, לבחור ולהתבטא תוך כדי השימוש בתוכנת היצירה. ניתן להוריד זאת מהאתר שלי (חופשי לשימוש) ושם גם יש סרטון הסבר להמחשה.

תמונה מס' 9 - לוח גריד ייעודי לתוכנת היצירה

הנה כמה דוגמאות להמחשה מיצירות שנעשו בטכנולוגיה זו:

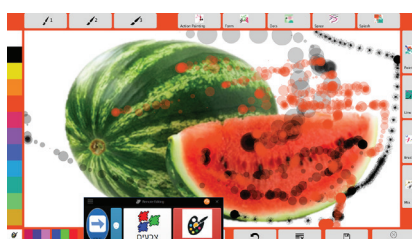
תמונה מס' 10
הנרות הללו

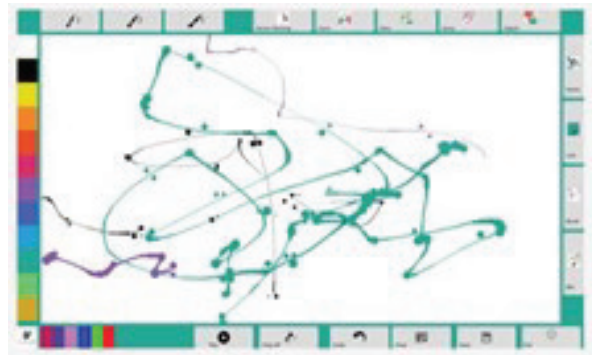
תמונה מס' 11
הדשא של השכן

תמונה מס' 12
משחקיות

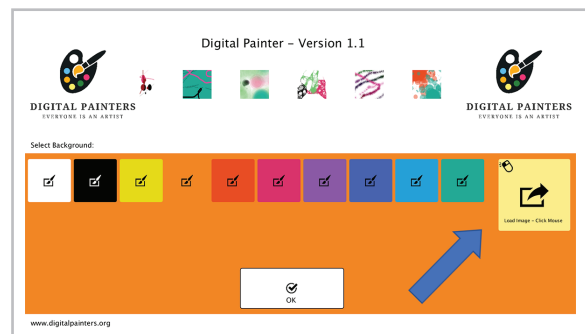
תמונה מס' 13
אבטיח מלא
בגרעינים

תמונה מס' 6 - תוכנת digital painters

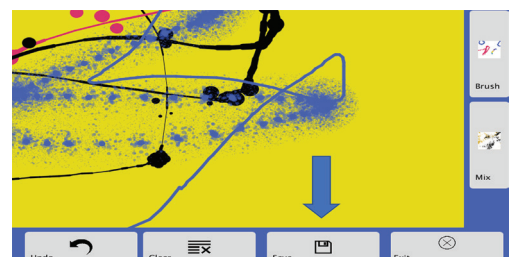
הייחודיות שיש לתוכנה זו היא שכל סרגל הכלים והצבעים נמצא במסגרת החיצונית של שטח הציור, כך שכל המסגרת החיצונית במסך היא למעשה פקודות, שניתן באמצעות העיניים לשנותן במעבר עכבר ובלי צורך במיקוד מבט ללחיצה. אין על המסך "רעשי רקע" או מסיחי דעת, וכולו פנוי ליצירה. התוכנה עשירה באפקטים מגוונים של סגנון המברשת ובמגוון צבעים.

ניתן לבחור את צבע הרקע של הדף מתוך צבעים קיימים, וניתן גם לייבא צילום או ציור מתוך תיקיית התמונות.

תמונה מס' 7 - ייבוא קובץ תמונה

ניתן גם לשמור את היצירה תוך כדי תהליך (יש פקודת שמור), ומרתק לראות כל את התהליך ולהסתכל על כל הציורים שהתפתחו עד לציור הסופי.

תמונה מס' 8 - שמירת הציור

איך ההרגשה להיחשף? איך כדאי לפרסם זאת? מה החששות מכך? מה תרצה לכתוב בתור מכתבי תודה ועוד. התהליך עצמו משמעותי לא פחות מאשר היצירה עצמה, ולכל אורכו הדר היא שותפה פעילה לכל צעד ובחירה. תערוכה מרגשת ותהליך משמעותי. הדר בחרה להקדיש את ההכנסות ממכירתיה למען העמותה לתסמונת רט ולקידום המחקר. אתם מוזמנים להיכנס לאתר של הדר ולראות את כל העושר הגדול של יצירותיה, [/https://www.hadarzysman.com](https://www.hadarzysman.com)

בעיניי, היופי באמנות וביצירה הוא שתמיד נוצרים חיבורים. זו שפה שמחברת ומצליחה לגשר ולאפשר לכל מי שרוצה להשתתף להיות שותף.

Give N Art הוא דוגמה מרגשת למיזם חברתי יצירתי שגם התפתח השנה ויצר הדים. פנתה אליי מעצבת ומנהלת הסטודיו **Giraff**, טל הובר, וסיפרה לי על מיזם חדש שהיא הקימה. מיזם שבו אמנים עם צרכים מיוחדים יוצרים ציורים, והסטודיו שלה לעיצוב ומיתוג מעצב ומדפיס אותם על אריזות מתנה של חברות ארציות שמכינות מארזי מתנה. בצורה כזו גם האמן מרוויח כסף ומשתף ביצירתו, וגם אנשים קונים מארזי מתנה עם עיצובים ייחודיים - מתנה משמעותית. בפסח השנה נמכרו ערכות מתנה של חברת גליליס עם ציורים שצוירו עם העיניים, כך גם בראש השנה. גם בפרויקט זה ניצלנו כל הזדמנות כדי להרחיב את החוויה, את התקשורת ואת החיבור והמשמעות. כך לדוגמה, כחלק מהתהליך נסענו לסטודיו המקצועי של **Giraff**, פגשנו את הצוות, ראינו את התהליך בהתהוותו וגם הצוות ראה והתנסה בתקשורת עם לוחות התקשורת ותוכנת היצירה.

תמונה מס' 15 - מארז מתנה של חברת גליליס

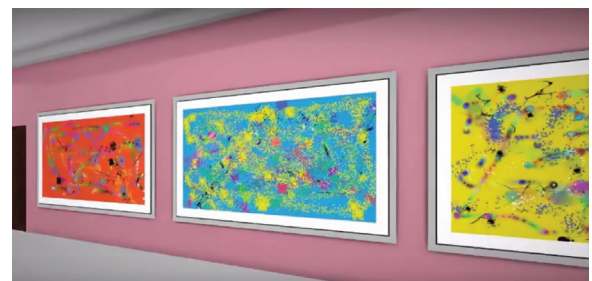
תוכנת היצירה הדיגיטלית הזו בשילוב מערכת מיקוד המבט יכולה לתת הזדמנות להציץ לעולם הפנימי העשיר והצבעוני של המשתתפים הנעזרים במערכת מיקוד מבט. החוויה היא חוויה נורמטיבית, שמעודדת אקטיביות, חיזוק תחושת הביטחון וחיבור ליכולות ולכוחות שטמונים בהם. שימוש בכלי היצירה הדיגיטליים יכול לעודד מוטיבציה, לחזק את הריכוז וגם לאפשר תנועה פנימית והרפיה. כלים אלו גם יכולים לאפשר שרבוט ולהתנסות בציור וצביעה - התנסות וחוויה שלא תמיד התאפשרו להם עקב הקשיים המוטוריים. החוויה המשמעותית שנוצרת ב"כאן ועכשיו" ביחד יכולה להעצים את המשתתפים ואת סביבתם ולגשר בין העולם הפנימי והיצוני שלהם.

תוצרים ופרויקטים חברתיים

ליצירה יש הרבה כוח ומשמעות בפן החברתי. היכולת ליצור ולהיות אקטיבי במרחב של אנשים משמעותיים יכולה לחזק את תחושת השייכות ותחושת הערך העצמי. יש דהוד לייצירה (ולקול), יש משוב, שיקוף והערכה. האמנות מחברת בין אנשים, והיכולת לקחת יצירה אישית, לעבד אותה ולאפשר לה להפוך לתוצר שיש בו גם ממד חברתי, מעצימה ונותנת הזדמנות להשמיע קול ולקבל במה ליכולות.

בשנים האחרונות השתתפתי בלא מעט פרויקטים חברתיים יצירתיים עם משתתפים עם צרכים מיוחדים וליוויתי אותם.

להלן אספר בקצרה על כמה פרויקטים ותערוכות דיגיטליות וירטואליות הקשורים לאמנות עם העיניים. אחת מהן היא של הדר, אמנית צעירה עם תסמונת רט שמציירת עם עיניה, ויצירותיה מופיעות כיום גם על גבי מוצרים, גם כתמונות וצילומים וגם כתערוכה וירטואלית.

תמונה מס' 14 - תערוכה דיגיטלית של הדר

בתהליך הכנת התערוכה כל צעד וצעד מלווה בבחירות רבות. אילו יצירות יופיעו? באיזה צבע ייצבעו קירות התערוכה? מה מתאים להיות מוצג כציבורי ומה נבחר להיות פרטי? מה הדר תרצה לספר על עצמה? מי יוזמן?

התחלתי השנה לקיים סדנאות בסגנון סטודיו נגיש בשביל לאפשר מרחב יצירתי אשר פתוח לכל משתמש תת"ח המעוניין ליצור ולהתבטא ביצירה (גם עם קשיים מוטוריים מורכבים).

הסדנה הראשונה נערכה בהתנדבות למשתמשי תת"ח (פרט לעלות החומרים) והייתה בנושא עיצוב יצירות לראש השנה. הייתה זו חוויה רב חושית המשלבת לוחות תקשורת, יצירה, עיצוב וצילום, ובסיומה קיבל כל משתתף ספל מודפס עם היצירה שלו. הסדנה שילבה ציור עם העיניים במערכת מיקוד מבט, צילום ויצירה תחושית המונגשות בדרכים מגוונות למשתמשי תת"ח. הסדנה, בהשתתפות משתמשי תת"ח ואנשי מקצוע שרצו להתנסות ביצירה עם העיניים, הועברה במרכז דגש, טכנולוגיה מסייעת בליווי הדר זלצר- פלאח (ראה מאמר בשנתון זה). אני מקווה שסדנה זו תהווה תחילתה של מסורת מופלאה של יצירה ביחד - כל אחד בדרכו.

תמונה מס' 18- ספל מעוצב

כל אחד זקוק לקרקע פורייה בשביל ליצור ולעוף עם הדמיון. אסיים עם יצירה שלי המשלבת צילום ויצירה עם העיניים ושמה: לעוף עם הדמיון

לפרטים נוספים ניתן להיכנס לאתר שלי:
[/https://www.bitui.org](https://www.bitui.org)

פרויקט חברתי נוסף הוא לוח השנה המקסים שהודפס לקראת כנס איזק השנה וכולו עשוי מיצירותיהם של משתמשי תת"ח. שיתוף פעולה נפלא המחבר בין אמנים ומאפשר לתת במה גם במילים, גם בצבע וגם בצילום. פרויקטים חברתיים אלו מאפשרים לכל הצדדים להרוויח חוויה ותהליך משמעותי, כשהבסיס הוא יצירה ואמנות - חוויה שבה כלנו שווים.

תמונה מס' 16 - לוח שנה של עמותת איזק ישראל

סטודיו נגיש - נגישות בידיים שלנו

כבר שנים אני חולמת על פתיחת סטודיו יצירתי נגיש, המאפשר למשתתפים ליצור בכל דרך. סטודיו שיש בו מערכת מיקוד מבט, שבה משתתפים יכולים לשלוט במחשב בעיניהם וליצור צילומים עם מסך ירוק בעזרת מתג או בשליטה בעיניים, אייפד שמאפשר תמיכה מוטורית בליווי תוכנות יצירה שונות וכמובן חומרים תחושתיים, לוחות תקשורת ועוד. מרחב יצירתי וחברתי שבו יש מקום לכל יוצר ובליווי נגיש (מוטורית, רגשית וקוגניטיבית) של אמצעי היצירה, כשהחיבור בין כלנו בסטודיו הנגיש נובע מהיצירות וההיכרות שלנו.

תמונה מס' 17 - לוגו סטודיו נגיש